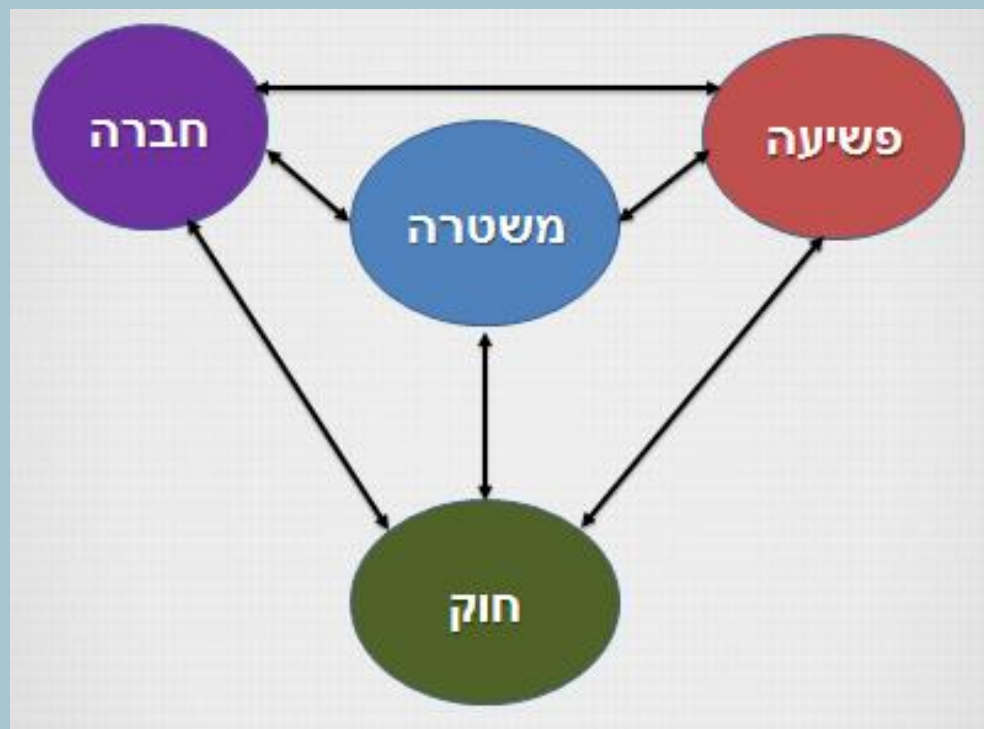

המשטרה: בין מערכת האכיפה לחברה

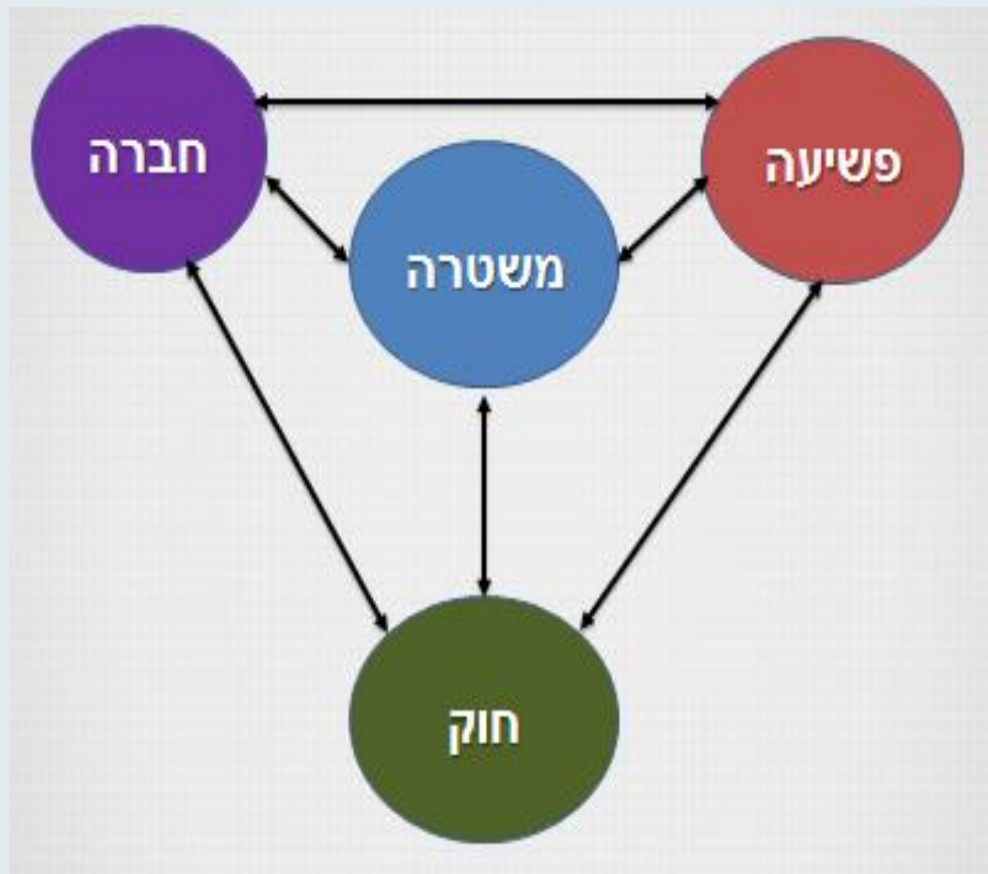

Knowledge PRODUCTION

"ייצור ידע"

ההרצאה הזו ממוקדת באינטראקציה שבין...

- ▶ החברה;
- ▶ הפשיעה שבתוכה;
- ▶ החוק שבא לשמור מפניה על סדר החיים התקין;
- ▶ והמשטרה, שהיא הגורם הנגיש ביותר לציבור ממערכת אכיפת החוק.

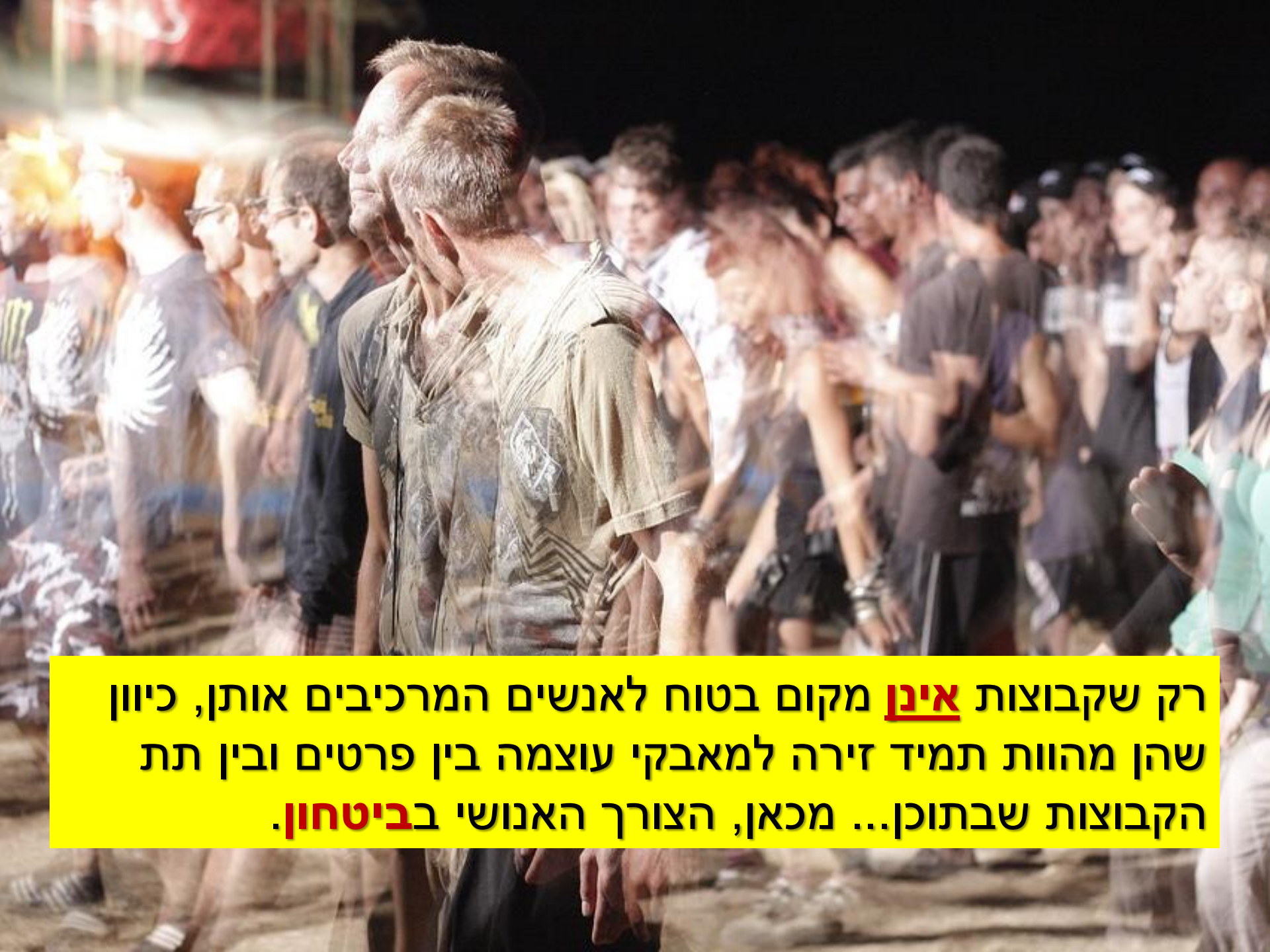
האדם הוא "חיה חברתית" וחי תמיד בקבוצות הולכות וגדלות

▶ תופעת הקבוצתיות טבעית לנו. היא חלק בלתי נפרד מחיינו; והיא כנראה התקיימה משחר ימי האנושות. כי קבוצות יכולות להשיג מטרות, שיחידים **לא** מסוגלים להשיג לבדם...

▶ הרחבה על כך תוכלו למצוא בפרק העוסק בשיתוף פעולה.

רק שקבוצות **אינן** מקום בטוח לאנשים המרכיבים אותן, כיוון שהן מהוות תמיד זירה למאבקי עוצמה בין פרטים ובין תת הקבוצות שבתוכן... מכאן, הצורך האנושי ב**ביטחון**.

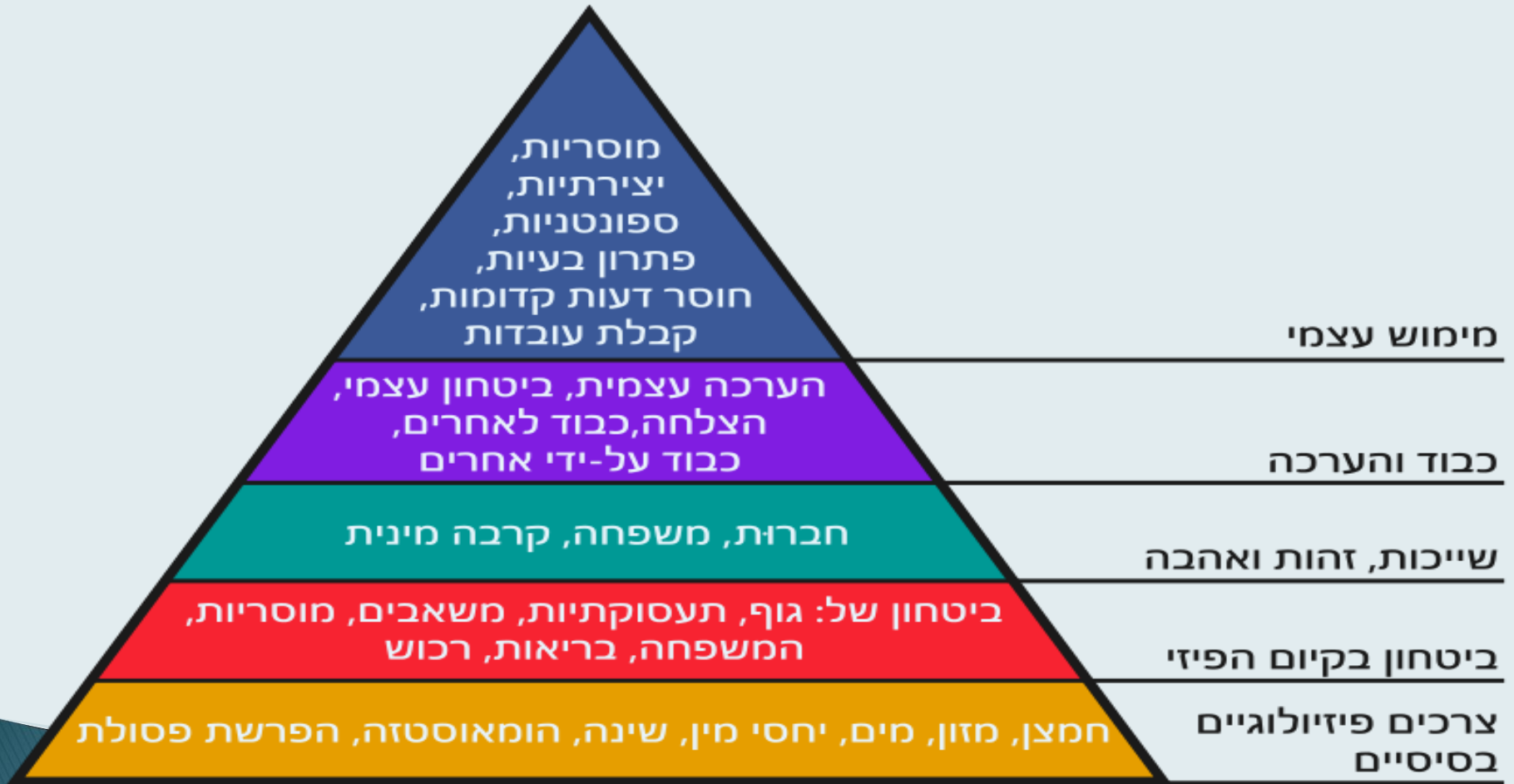

אברהם מאסלו וסולם הצרכים

- ▶ **אברהם מאסלו** (Maslow); היה פסיכולוג חברתי יהודי-אמריקני, הנחשב לאחד התאורטיקנים המרכזיים של הפסיכולוגיה ההומניסטית.
- ▶ מאסלו פיתח ב-1954 תיאוריה שבה לאדם יש **מדרג של צרכים**, שהשגת אחד מהם הוא תנאי לשאיפה לבא אחריו במדרג.

הצורך בביטחון מופיע בסולם הצרכים של מאסלו מיד אחרי הצרכים הפיזיולוגיים

הקבוצה מבטיחה, בין היתר, את ביטחוננו...

הקבוצה מגנה עלינו מפני איומים מבחוץ; וגם מבפנים

- ▶ הביטחון הפנימי בתוך קבוצות מושג באופן טבעי בדרך של יצירת מנגנוני שיטור טבעיים: הורים, זקני השבט, מורים, גנות, אנשי דת וכדומה.
- ▶ ככל שהתחזק מוסד המדינה החלו מנגנוני פיקוח מלאכותיים לדחוק את הטבעיים.
- ▶ אלה עדיין אפקטיביים מאוד בחברות סגורות.

דוגמאות אפקטיביות למנגנוני פיקוח טבעיים

- ▶ קיבוצים (בעיקר לפני ההפרטה), קהילות דתיות, כתות וכדומה.
- ▶ קהילות אלו פותרות, בדרך כלל, את רוב בעיותיהן, והן פונות למשטרה לסיוע רק בלית ברירה, כאשר המנגנונים שהן מפעילות אינם מסוגלים להתמודד באפקטיביות עם הבעיות.

הצלחתן של קהילות אלו לקיים פיקוח אפקטיבי נובעת מכך...

- ▶ שחבריהן מקבלים את סמכות העומדים בראשן,
- ▶ וכן מכיוון שהסנקציות החברתיות שמערכות אלו מפעילות קשות לאין שעור עבור חבריהן – בגלל המבנה החברתי של הקבוצה – מהסנקציות הנהוגות במערכת אכיפת החוק, ועל כן הן מרתיעות יותר.

הנה לכם: מערכת אכיפה לכל דבר...

ה"קנסות" של גואל רצון: 500 שקל למי שיצאה מהבית ללא רשות

(עדכון) - "ספר המשפחה" שנמצא בבתיו של רצון חשף את החוקים הנוקשים שהנחיל לנשים שלו ■ בין הקנסות: התערבות בענייני ביוץ - 300 שקל, יציאה מהבית ללא רשות - 500 שקל, אלימות בין הנשים - 2,000 שקל

14.01.2010 נועם שרביט ואתר חדשות ערוץ 2

דוגמאות נוספת הן:

- ▶ נידויו של חבר
מקיבוצו;
- ▶ חרם דתי על
אדם החי
בקהילה דתית;

וכדומה.

בחברה גדלה והולכת, אין די בתהליכי שיטור טבעיים...

- ▶ כאשר הקבוצה החברתית גדלה, נפגמים ההומוגניות והסולידריות שבתוכה באופן הגורם לכך, שכלי הפיקוח הטבעיים אינם אפקטיביים מספיק. אז יש לאותה חברה צורך להפעיל אמצעי פיקוח מלאכותיים-מוסדיים.
- ▶ מערכות מורכבות מתאפיינות במאבקי כוח בין מרכיביהן;
וגם בין שתי מערכות האכיפה הללו - הטבעית והמלאכותית, מתחולל מאבק.
- ▶ ככל שהתחזקה מדינת הלאום הלכו גורמי הפיקוח הטבעיים ונחלשו. כיום ניתן לראות התערבות ברורה של המערכת ה"מלאכותית" בזו ה"טבעית".

ככל שמנגנוני הפיקוח המלאכותיים מתחזקים, הם דוחקים את הטבעיים החוצה

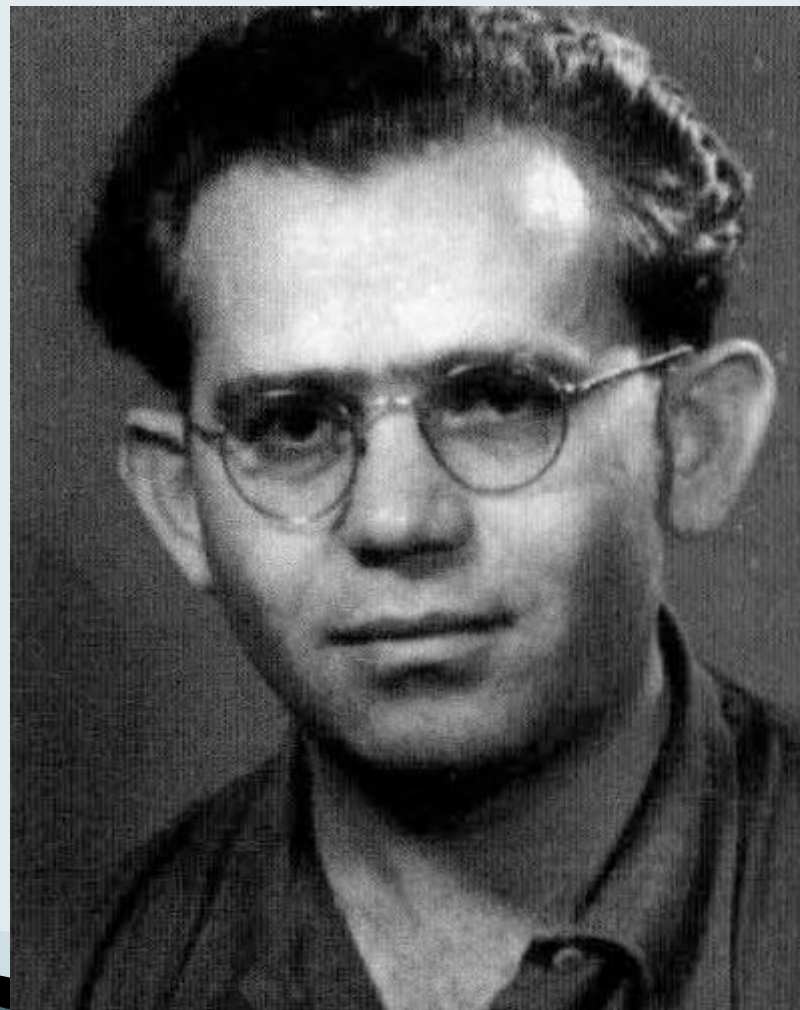
- ▶ זה אבא שלי, **משה יחזקאלי ז"ל**, מורה ומחנך משך שנים.
- ▶ הוא סטר לי ממש פעם אחת בלבד בנערותי, בצדק רב.
- ▶ האמת היא שאני מתפלא שעשה זאת פעם אחת. הגיע לי הרבה יותר...
- ▶ **אבל במושגים של היום, הוא היה נחשב עבריון פלילי...**

המורה, טוביה דרורי ז"ל, מבית הספר היסודי "שבטי ישראל" ביפו, עמד לדין כי סטר לתלמיד...

▶ דרורי, איש ערכי
ולוחם אצ"ל
לשעבר, נדון לקנס
כספי.

▶ הוא העדיף
להמירו במאסר,
על מנת שהמסר
יעבור.

המחנכת **נורית פלג**, ניסתה ללמד את תלמידיה לעמוד נגד בריון כיתתי...

- ▶ **נורית פלג**, שמשה מחנכת בבית הספר היסודי "ברנר" בתל אביב.
- ▶ כשראתה את תלמידיה סובלים ממעשיו של בריון כיתתי, ארגנה בלית ברירה את תלמידיה על מנת להשיב לו כגמולו.
- ▶ היא נשלחה לשלושה חודשי מאסר.

3 חודשי מאסר למורה שהתעללה בתלמידיה

נורית פלג, מורה לשעבר בבית הספר "ברנר" בתל אביב, נידונה ל-3 חודשי מאסר בפועל ו-6 חודשי מאסר על תנאי, לאחר שהורשעה בהתעללות ובתקיפה של שני תלמידים שלה. המורה אף השתמשה בתלמידים אחרים על מנת שיתקפו את המתלוננים

אטילה שומפלבי עדכון אחרון: 18.11.01, 10:14

חוק המדינה ומערכת האכיפה מחליפים, לטוב ולרע, את מנגנוני השיטור הטבעיים

מערכת החוקים והחקיקה המפרשת אותם הן הוראות רשמיות מחייבות; מנוסחות בכתב, באופן משפטי אחיד וברור; מחייבות את כלל התושבים; וניתנות לאכיפה. מטרתן לשמור ולהגן על שלום הציבור ורווחתו, להסדיר את החיים בחברה ואת יחסי החברה-שלטון. כל זאת, כדי שמוסדות השלטון יוכלו לנהל את המדינה בצורה מיטבית.

לכן נאמר במקורותינו...

"הוי מתפלל
בשלומה של
מלכותי, שאלמלא
מוראה, איש את
רעהו חיים בלעו"
(משנה אבות ג ב).

בחוק מפורטים איסורים והיתרים בנוגע להתנהגות הפרט וכן חובות וזכויות האזרח

החוק הוא נורמה משפטית מחייבת לדפוס התנהגות, כללים
יחסיים בין-אישיים. לכאורה, כל אדם חייב לציית לחוק (כולל
מוסדות השלטון) (הנה, הגענו לבעיה...).

זה הרעיון הנאצל, לפחות להלכה, של שלטון החוק

שלטון החוק שלטון החוק
הוא עקרון יסוד במשטר
דמוקרטי, ומשמעותו היא
כפיפות הכול, החל בתושב
דרך אזרח ועד השליט,
לחוק ("לגליזם"). כולם
שווים בפני החוק. בעשור
האחרון הוא הופך נושא
לפולמוס ציבורי; ולא בכדי.

נעסוק עוד הרבה בהרצאות הבאות, במושגים שוויון, שוויון בפני החוק וגם שוויון הזדמנויות...

כבר עתה, אציע לכם
להתייחס אליהם
בחשדנות, כיוון ששוויון
מנוגד לטבעה של
מערכת מורכבת; וכידוע
כולנו – אנחנו הפרטים,
החוק עצמו וגם מנגנוני
השלטון הם **מערכות
מורכבות**.

אחד הביטויים לחשיבות שלטון החוק עבורנו היה "מבחן בוזגלו"

- ▶ מבחן בוזגלו מבטא השוואה בין החזק לחלש, במשל - בין האשכנזי המבוסס ל**בוזגלו** העולה החדש ממרוקו.
- ▶ הוא נטבע על ידי הנשיא המיתולוגי של ביהמ"ש העליון, **אהרן ברק...**

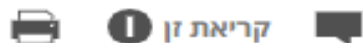

איפה מערכת המשפט ואיפה בוזגלו?

משפט | TheMarker

קנת מן, מייסד הסניגוריה הציבורית בישראל: "כסף קונה צדק - לצערי"

פרופ' קנת מן, מייסד הסניגוריה הציבורית בישראל, סבור כי פרקליטות מיסוי וכלכלה נוקטת "להיטות גדולה מדי", כי מעורבות בג"ץ קטנה מכפי שנראה, וכי מני מזוז עשה כמה טעויות בפרשת קצב

כמו ברפואה פרטית, לעשירים ולבעלי העוצמה
עורכי דין טובים יותר. התוצאה היא שפעמים רבות
אנו חוזים במה שמכונה: **"נבלים ברשות
התורה"...**

דוגמה אחת,
מיני רבות,
לכך, היא
תופעת
"תביעות
ההשתקה"...

בשנים האחרונות הולכת וגוברת בישראל תופעה שמוכרת זה מכבר במדינות אחרות:

- ▶ **תביעות ואיומים בתביעת לשון הרע, שפועלים העיקרי הוא השתקה והרתעה של המפרסם, - ושל מעגלים רחבים יותר סביבו - להשתתף בוויכוח מסוים או בשיג ושיח ציבורי.**
- ▶ תביעות אלו מוגשות בדרך כלל על ידי אנשים או גופים בעלי כוח ויכולת כלכלית, סיכוייהן קטנים והן נסמכות על עילה חלשה או גבולית, ובחלק מהמקרים מופרכת ממש...
- ▶ לקורבנות אין כמעט סיכוי. שכן, הוצאות המשפט הן עונש גדול בהרבה ממה שיקבלו בבית המשפט, אפילו ינצחו במשפט...

הגשת תביעה היא **עניין של מה בכך** עבור
מעבידים רבים למשל, שבמחיר פשוט יחסית, יכולים
ליצור אפקט מאיים **שמסתיק את הצופה שיוצא**
נכדס ואת עצמית'ו.

זה אומר שבמקרים רבים מידי, בית המשפט כבר מזמן **איננו** מפלטו של החלש

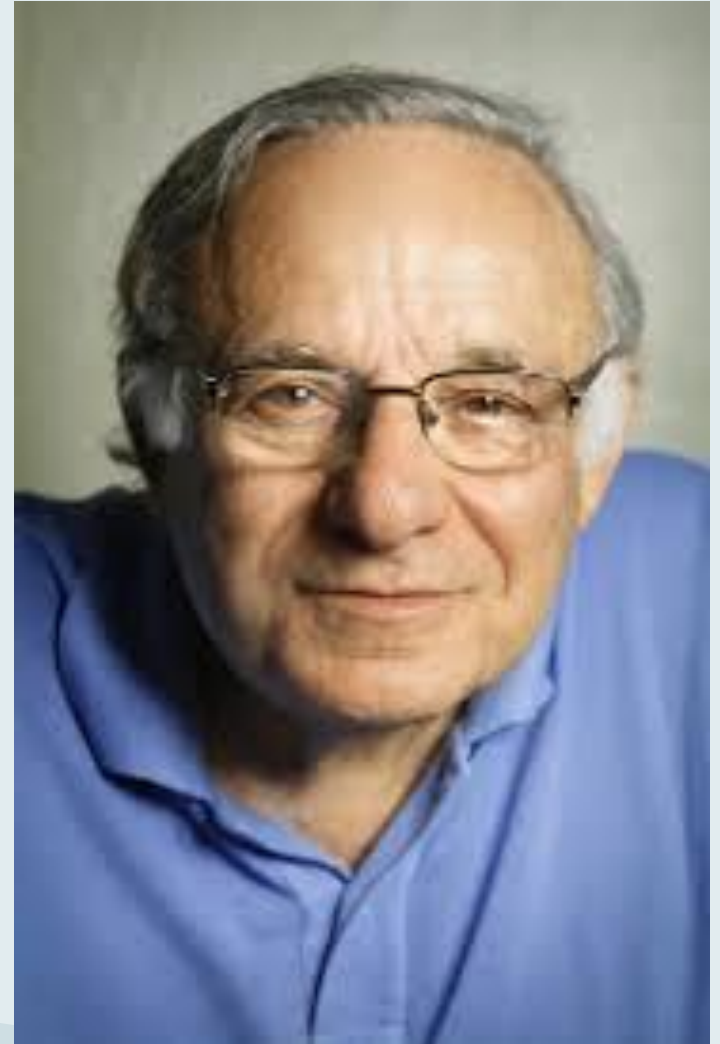
והוא הופך, בתחומים רבים, למגרש המשחקים
של החזקים, וככלי להשגת מטרותיהם!

**אזכיר כאן כי מדינה היא, בעצם,
ארגון גדול וזקן; שעובר תהליכי
הסתיידות ואנטרופיה...**

בין "שלטון הנהלים" ל"שלטון החוק"...

- ▶ בתורת הארגון, **"שלטון הנהלים"** נחשב למחלה ארגונית, שבה הארגון נשבה על ידי **אוליגרכיה** – קבוצת כוח, שולית למטרותיו, המשתמשת בו לתועלתה.
- ▶ המונח נטבע על ידי המומחה הארגוני החשוב ביותר בסוף המאה העשרים ותחילת העשרים ואחת, **פרופ' יצחק אדיג'ס**

הנהלים בארגון הם אחד הכלים שבהם האוליגרכיה מבססת את שליטתה בארגון

▶ ה'ביורוקרטים' מציפים את הארגון בנהלים ומסבכים כל דבר; ובאופן כזה יוצרים מצב שבו נזקקים להם כל העת;
למרות שתרומתם מצויה ביחס הפוך לשיעורם בארגון.

החוקים משמשים במדינה בתפקיד הנהלים. הם מעוז הכוח של המשפטנים והביורוקרטיה

- ▶ כמות חוקים עולה על גדותיה. חלקם אבדו מזמן את הרלוונטיות שלהם. חוקים חדשים רבים נחקקים לטובת בעלי עוצמה ואינטרסים ולא למען הציבור;
- ▶ הביורוקרטים והמשפטנים נהנים מהמצב כי עוצמתם ממריאה. הם מסבכים ו'תוקעים' כל פעולה קטנה ויכולת המשילות קטנה ביחס הפוך לחלקם במנגנון השלטוני!

וגם אם כוונתם טובה...

מגיפה Covid-19

- ▶ בעולם דינאמי ומשתנה במהירות, המחוקק **איננו** מספיק לעדכן את החוקים; וחוקים **אינם** יכולים להיות רלוונטיים לכל סיטואציה מורכבת.
- ▶ לכן אכיפה **איננה** עיוורת בבחינת "זה ראה וקדש"!
- ▶ מישהו צריך להתאים, בזמן אמת את החוקים לסיטואציה ולשקול **מה** לאכוף **ומתי!**

לכן, לכל מטבע יש לפחות שני צדדים; ולמערכת
מורכבת הרבה יותר...

תהיו זהירים
ודרוכים
וחשדנים לגבי
כל דבר.
גם לגבי החוק
וסיסמאות כמו
"שלטון
החוק"...

בהרצאה בנושא מערכת מורכבות, דיברנו על
המושג שלימות הניגודים...

ה	א	ב	ש
ה	ב	ה	א

אין טוב בלי רע...

- ▶ אין התחדשות בלי **קמילה**;
- ▶ אין אור בלי **חושך**;
- ▶ אין צחוק בלי **עצב**...

הניגודים **מגדירים** האחד את רעהו ויוצרים שלימות אחת. על כן, מערכת מורכבת יוצרת **פרדוקסים** שמסתיימים, בדרך כלל, בהיפוכה של הפעולה הקודמת (למשל, חוקים קריטיים לסדר החיים התקין; אבל, יש בהם גם רע)

בניגוד לשיח הציבורי, חוקים אִינֵם קדושים!

זו **לא** אמירה פוליטית אלא
קביעה אקדמית חד
משמעית [אנחנו **לא** מערבים
פוליטיקה בקורס הזה]

החוק מייצר גם 'פשיעה מלאכותית'

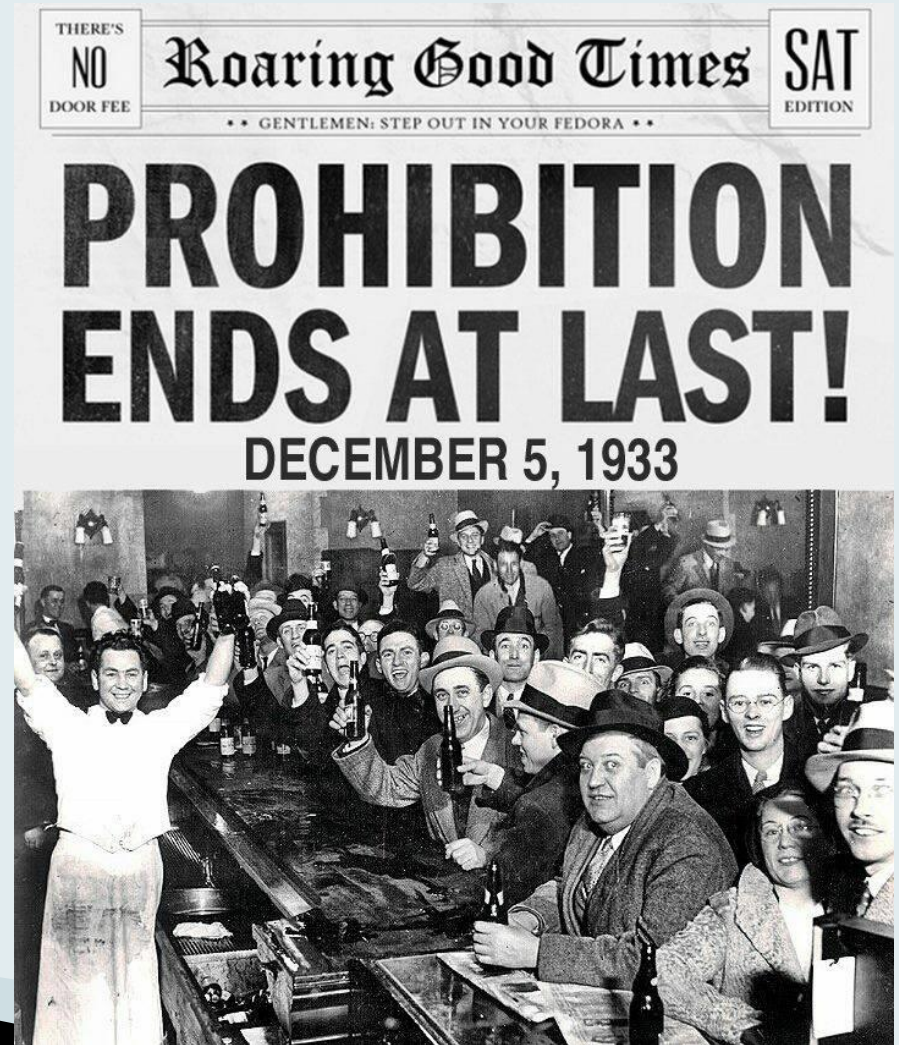

דוגמה מצוינת לכך הוא התיקון השמונה-עשר לחוקת ארצות הברית, הקרוי גם חוק היובש, אשר אסר על ייצור, הובלה ומכירה של משקאות חריפים בכל ארצות הברית. התיקון נחקק ב-16 בינואר 1919 ועם כניסתו לתוקף שנה מאוחר יותר (ב-16 בינואר 1920) החלה בארצות הברית "תקופת היובש".

ביום אחד הפך כל אדם ששותה משקאות אלכוהוליים וכל מי שמוכר אותם לעבריינים

ושוב, ביום אחר, חוק זה
בוטל על ידי התיקון ה-
21 לחוקת ארצות
הברית מ-17 בפברואר
1933, שהתיר מחדש
מכירת משקאות
אלכוהוליים; וברגע,
אותם אנשים לא היו
עבריינים עוד

את מי החוק שרת?

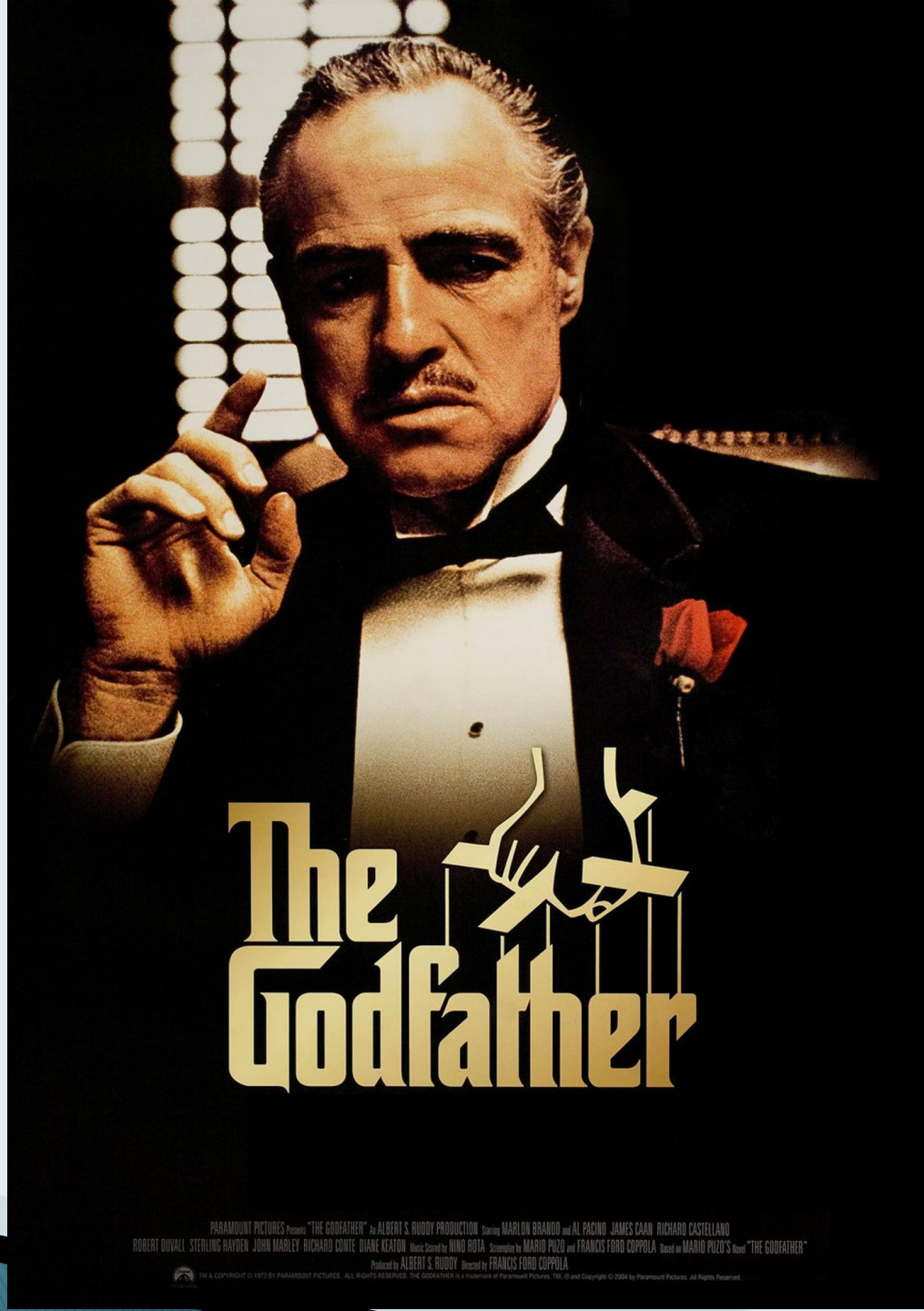
- ▶ את מערכת האכיפה שגדלה מאוד בעקבות החוק.
- ▶ את הסטטיסטיקה המשטרית: המשטרה יכולה הייתה להתגאות בעשייה.
- ▶ את ארגוני הפשיעה שהפכו ברגע לאימפריות בינלאומיות.
- ▶ את התקשורת שהיה לה על מה לדווח...
- ▶ את הפוליטיקאים כי היה להם על מה להילחם.
- ▶ את עורכי הדין כי היה להם עבודה...

את מי החוק לא שרת?

במערכות **אורכות**...

אין ארוחות חייבים!!

החוקק הזה היה
הזרז העיקרי
להתגבשות
משפחות
הפשיעה במודל
שמוכר לנו היום;
ולתעצמותם
ב"כסף גדול"

PARAMOUNT PICTURES Presents "THE GODFATHER" An ALBERT S. RUDDY PRODUCTION Starring MARLON BRANDO and AL PACINO JAMES CAAN RICHARD CASTELLANO
ROBERT DUVALL STERLING HAYDEN JOHN MARLEY RICHARD CONTE DIANE KEATON Music Scored by NINO ROTA Screenplay by MARIO PIZZO and FRANCIS FORD COPPOLA Based on MARIO PIZZO'S Novel "THE GODFATHER"
Produced by ALBERT S. RUDDY Directed by FRANCIS FORD COPPOLA

TM & COPYRIGHT © 1975 BY PARAMOUNT PICTURES. ALL RIGHTS RESERVED. THE GODFATHER is a trademark of Paramount Pictures. TM, ® and Copyright © 2004 by Paramount Pictures. All Rights Reserved.

Knowledge PRODUCTION

התוצאה הישירה של התיקון הייתה עלייה חדה בתזרים המזומנים של הפשע המאורגן האמריקני

- ▶ שוק שחור של משקאות חריפים ומסבאות לא חוקיות החל לשגשג במהירות, ומרווחי שוק שחור זה בנו ראשי המאפיה לעתיד את הונם.
- ▶ כיוון שאי אפשר לעבוד על כולם כל הזמן, בסוף כולם הבינו שלא ניתן לפקח על ההברחה.
- ▶ אבל אז כבר **לא** ויתרו משפחות הפשיעה על עוצמתם ופנו לשוק הסמים וההימורים...

ויש פה שני לקחים שכנראה, **לא** ילמדו לעולם...

1. יצירת פער בין היצע לביקוש גדול תביא תמיד ליצירת **שוק שחור**; ותגדיל מהותית את הפשיעה (אבל תספק עבודה תקנים ופרנסה טובה להרבה אנשים מערכות האכיפה...).
2. חוק שאין לו **לגיטימציה ציבורית** איננו יכול לשרוד; ומן הסתם הוא **איננו** משרת את טובת הציבור! (בסוגיית הלגיטימציה נטפל בחלק השני של ההרצאה).

דוגמה בולטת עכשווית, אחת מרבות,
לחוקים מלאכותיים הם החוקים נגד סמים
בכלל וסמים קלים בפרט

ההתעקשות של מדינות רבות לראות במשתמשים
ובסוחרים עבריינים, הפכה את שוק הסמים לאחד
ממקורות העוצמה העיקריים של הפשע המאורגן;

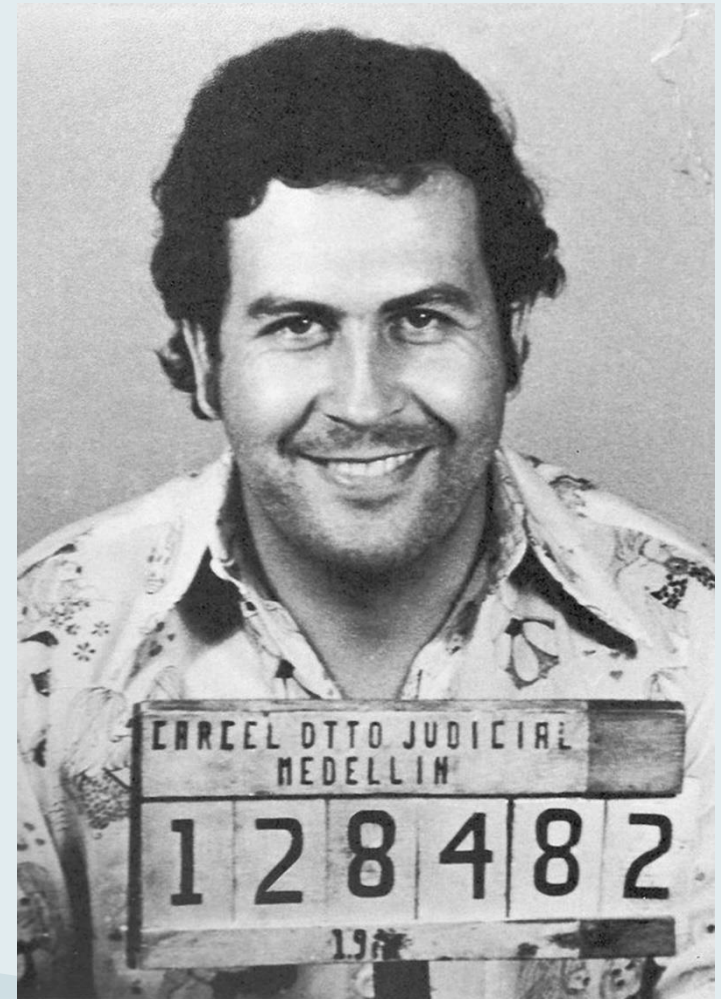

**Narco
politics in
Latin America?**

ואת חלק מקרטלי הסמים לעשירים יותר ממדינות מסוימות

- ▶ מודלים כמו: **'המודל הפורטוגלי'**
כבר הוכיחו שהלגליזציה עושה
רק טוב למדינות ולמצב
הפשיעה.
- ▶ אבל, מדינות מסרבות להרפות
פשוט כי רבים מרוויחים מהמצב
הקיים; ואין להם עניין לשנותו.

הנה שוב הפרדוקס שבו מתקיימות מערכות מורכבות

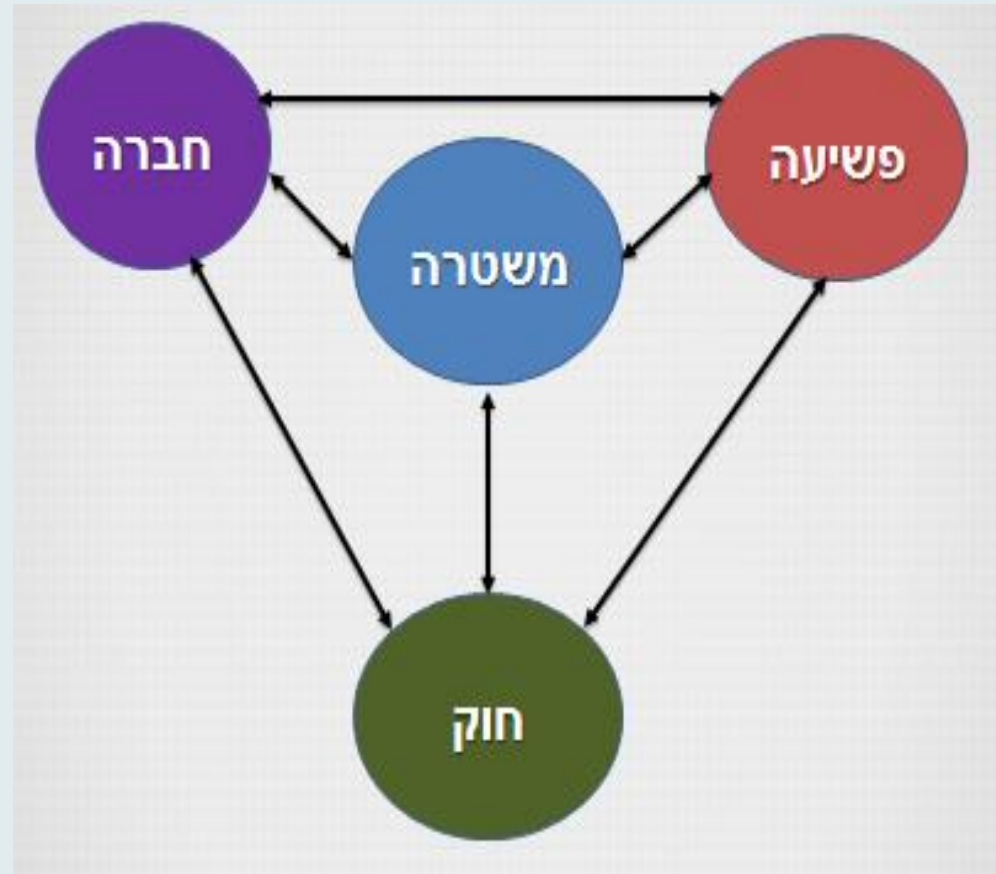

- ▶ מערכת אכיפת החוק קיימת לכאורה להתמודד עם הפשיעה.
- ▶ למעשה, היא **הזר** **הגדול ביותר** **לצמיחתה...**
- ▶ שתי המערכות מקיימות אינטראקציה זו עם זו ומזינות זו את זו!

בתוך הקלחת הזו שבין חברה, חוק ופשיעה, מצויה המשטרה

- ▶ היא הגורם המתווך בין החברה למערכת אכיפת החוק ושמור לה תפקיד ייחודי בחברה.
- ▶ משטרות שמבינות את תפקידן במדינה דמוקרטית, הופכות את החברה שבתוכה הם חיים ואת מערכת האכיפה לטובים יותר; ולהיפך...

מה תפקידה העיקרי של משטרה בחברה דמוקרטית?

רבים רואים
אותה כתחנה
ראשונה של
פס הייצור של
מערכת אכיפת
החוק!

הגישה הזו מתעצמת בגלל העוצמה היתרה – והשגויה – של מערכי החקירות במשטרת ישראל!

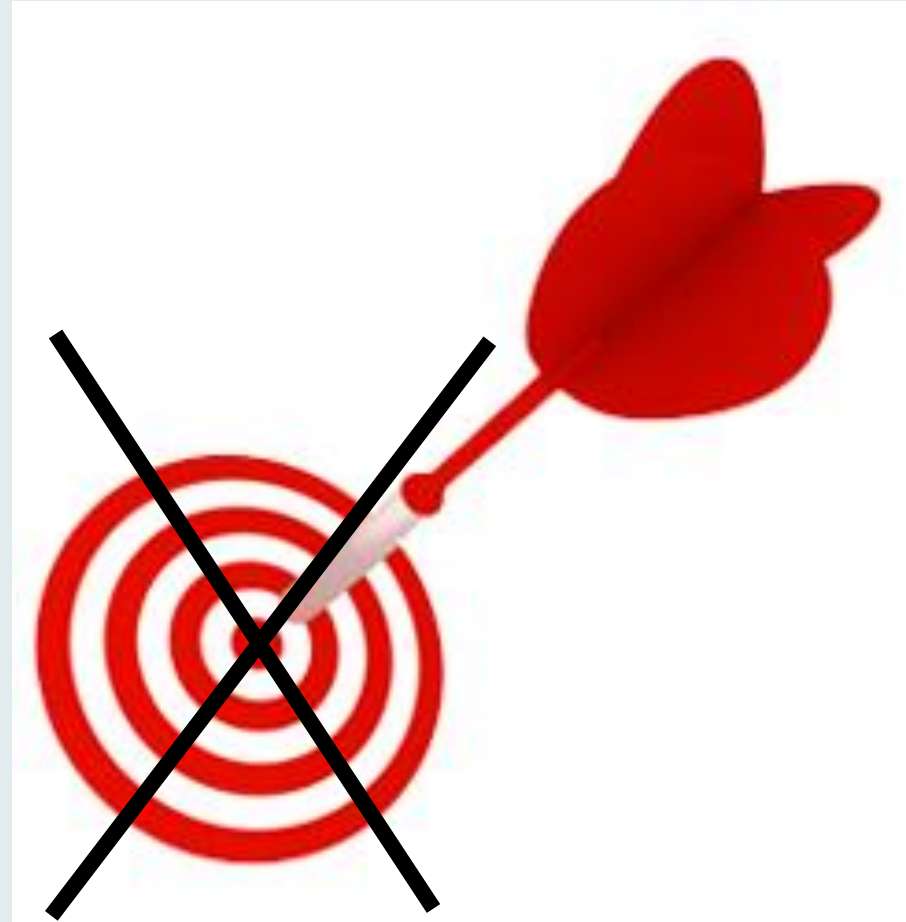
גם ס' 3 לפקודת המשטרה (שהוא בעצם תרגום של הפקודה המנדטורית של שלטון כובש) רק מטעה:

"משטרת ישראל תעסוק במניעת עבירות ובגילויין, בתפיסת עבריינים ובתביעתם לדין, בשמירתם הבטוחה של אסירים, ובקיום הסדר הציבורי ובטחון הנפש והרכוש."

לא רק שזה לא תפקידה העיקרי של המשטרה...

ככל שהיא מסתמכת יותר
על החוק, היא אפקטיבית
פחות ופוגעת מאוד
באפקטיביות של
המערכות הגדולות
הבאות אחריה בפס
הייצור: בתי המשפט ובתי
הסוהר.

למה? כי פס הייצור נסתם: יכולתה של המשטרה לחקור, לעצור ולהגיש כתבי אישום לעולם גדולה מזו של בתי המשפט לשפוט ובתי הכלא להכיל...

כשהמשטרה פותחת בחריצות תיקים פליליים, מעבר ליכולת המערכות האחרות להכילן...

▶ היא **פוגעת** באופן מהותי
באמון הציבור בבתי
המשפט והופכת את בתי
הכלא לדלת מסתובבת
שבה משוחררים אסירים
בכל מיני אמתלות הרבה
לפני תום הזמן שנקצב
להם בבתי המשפט.

▶ **בדברים הללו עוד נעסוק
בהרחבה בהמשך הקורס!**

תפקידה העיקרי של המשטרה בחברה דמוקרטית היא, בראש ובראשונה, שמירה והגנה סדר החיים התקין!

- ▶ החוק הוא רק **אחד** הכלים שהיא אמורה לעשות בהם שימוש, ובשום אופן **לא** העיקרי שבהם!
- ▶ משטרה שמבינה את זה מפתחת לה כלי התערבות רבים נוספים.
- ▶ משטרה שמצויה **בפער רלוונטיות** – מושג שנרבה לעשות בו שימוש בהרצאות הבאות – נצמדת לחוק ופוגעת קשה באמון הציבור, לא רק בה אלא במערכת האכיפה כולה!

לכן...

- ▶ למשטרה יש מעמד מיוחד ושיקול דעת יוצא דופן:
- ▶ היא יכולה לבחור מה לאכוף ומה לא; ובידה לאכוף או לוותר...
- ▶ הכל בנסיבות העניין.

השופט אהרן ברק היטיב להתייחס לנקודה זו:

"כשעלי לומר לסטודנטים באוניברסיטה מיהו בעל שיקול הדעת הגדול ביותר, התשובה היא השוטר ברחוב. לא רק שהשוטר הוא בעל שיקול הדעת הגדול ביותר, אלא שגם היכולת להתערב בהחלטתו היא הקטנה ביותר, הן בגלל סופיות החלטותיו והן בגלל הפעלת שיקול הדעת... על מנת שנקיים את הדמוקרטיה, יש לעיתים לערוך איזון בין פגיעה והגנה על זכויות האדם, איזון אשר מחייב שיקול דעת..."

אני בעד לאפשר לשוטרים שיקול דעת...

- ▶ ... ולשם כך הם צריכים שיהיה להם המבנה הנפשי והמקצועי, על מנת שיוכלו לשיקול את השיקולים השונים, הערכיים, וברגע העימות, יקבלו את ההחלטה הנכונה."
- ▶ בחלק השני של האמירה הזו עוד נעסוק הרבה...

כדי לשמור על סדר החיים התקין, חברות דמוקרטיות יוצרים האזרחים **אמנה** עם המשטרה

הם מוותרים,
בתנאים מסוימים,
על חלק
מחירויותיהם;
ובתמורה הם
מקבלים סדר
שמאפשר קיום
חופשי יחסית.

בניגוד לצבא, משטרה בחברה דמוקרטית אינה שייכת לשלטון

היא שייכת
לאזרחים: הם מפקידים
בידיה חלק מזכויות
האזרח שלהם, והיא
דואגת עבורם
לשמירת אורח החיים
התקין!

וצריך להדגיש: האזרח איננו
הלקוח של המשטרה

הוא הבעלים
שלה!

**בניגוד לדיקטטורה, שם השליט הוא בעל
הבית והאזרחים, סיכון פוטנציאלי...**

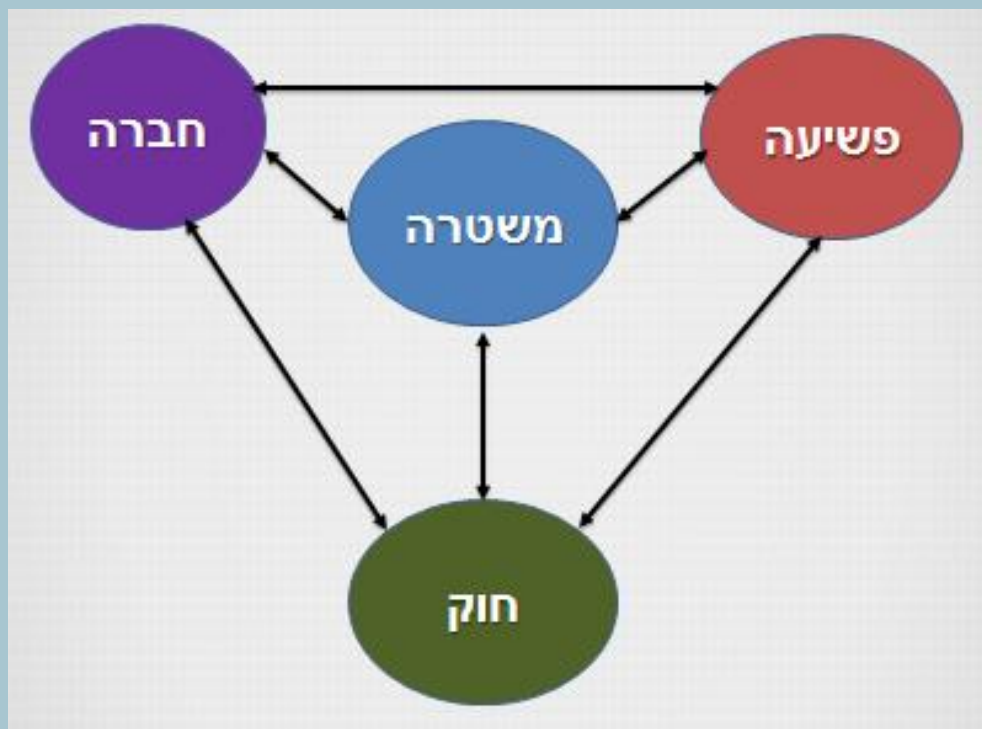

באמירה הזו **שהאזרח הוא בעל הבית של המשטרה** נעצור את החלק הראשון של ההרצאה.
עכלו את החומר ועברו לחלק השני של ההרצאה...

המשטרה: בין מערכת האכיפה לחברה - חלק שני

Knowledge PRODUCTION

"ייצור ידע"

מה למדנו בחלק הראשון?

- ▶ למדנו את ההבדלים שבין שיטור טבעי לשיטור ממוסד ואת מערכת היחסים שבין שני סוגי השיטור הללו;
- ▶ למדנו מהו **חוק**, יתרונותיו וחסרונותיו;
- ▶ עסקנו ב**פשיעה המלאכותית**; באלה הנהנים ובאלה הסובלים ממנה.
- ▶ דיברו על **תפקידה העיקרי של משטרה בחברה דמוקרטית**, שהוא שונה מאוד ממה שרבים - כולל אנשי משטרה - חושבים...
- ▶ הזכרנו את ה**אמנה** שכורתים אזרחים עם המשטרה בחברה דמוקרטית;

והדגשנו: האזרח איננו הלקוח
של המשטרה

הוא הבעלים
שלה!

המשטרה מחויבת בשלושה חובות בסיסיים כלפי האזרחים – בעלי הבית שלה

שקיפות
ואחריות

מתן **דין וחשבון**
לציבור

שיקול דעת
באכיפה

פרשנות ייחודית
שלה **מתי**
לאכוף **ואיך**

הוגנות
באכיפה

המשטרה
מסמלת
את
החוק...

נתחיל בשיקול דעת באכיפה

שקיפות
ואחריות

מתן **דין וחשבון**
לציבור

שיקול דעת
באכיפה

פרשנות ייחודית
שלה **מתי**
לאכוף **ואיך**

הוגנות
באכיפה

המשטרה
מסמלת
את
החוק...

שיקול דעת: "צדק בקצה האלה"...

▶ הקצין והשוטר אמורים להפעיל פרשנות, הייחודית להם, מתי לאכוף ואיך. כך נוצר מצב, שבו הצדק שאוכף השוטר הוא **צדק סובייקטיבי**. צדק זה מכונה בספרות המקצועית "**צדק בקצה האלה**".

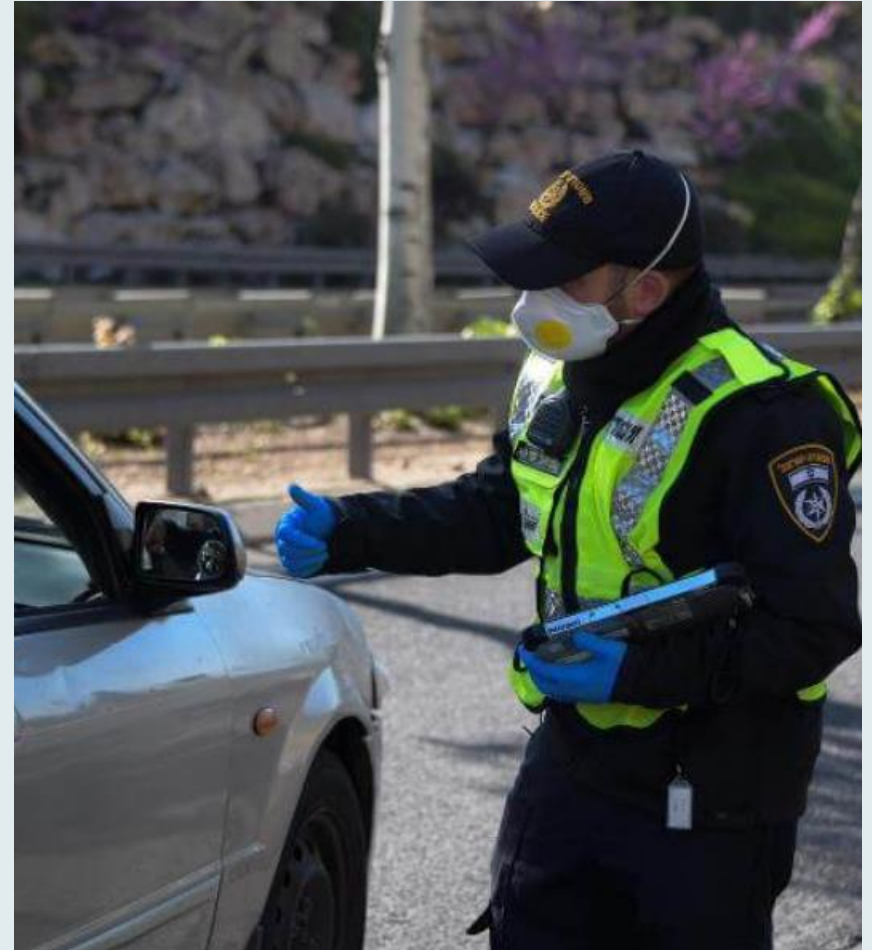
▶ השוטר הוא התובע, השופט והמוציא לפועל. השוטר הוא גם היחיד שיש לו סמכות חנינה; וטוב שכך.

המבחן הוא מבחן הלגיטימציה!

▶ המשטרה יוצרת בעצם מעין מערכת צדק משלה, שמבוססת, לא על החוק היבש, אלא על ציות למה שבעלי הבית שלה - האזרחים - תופסים כנכון.

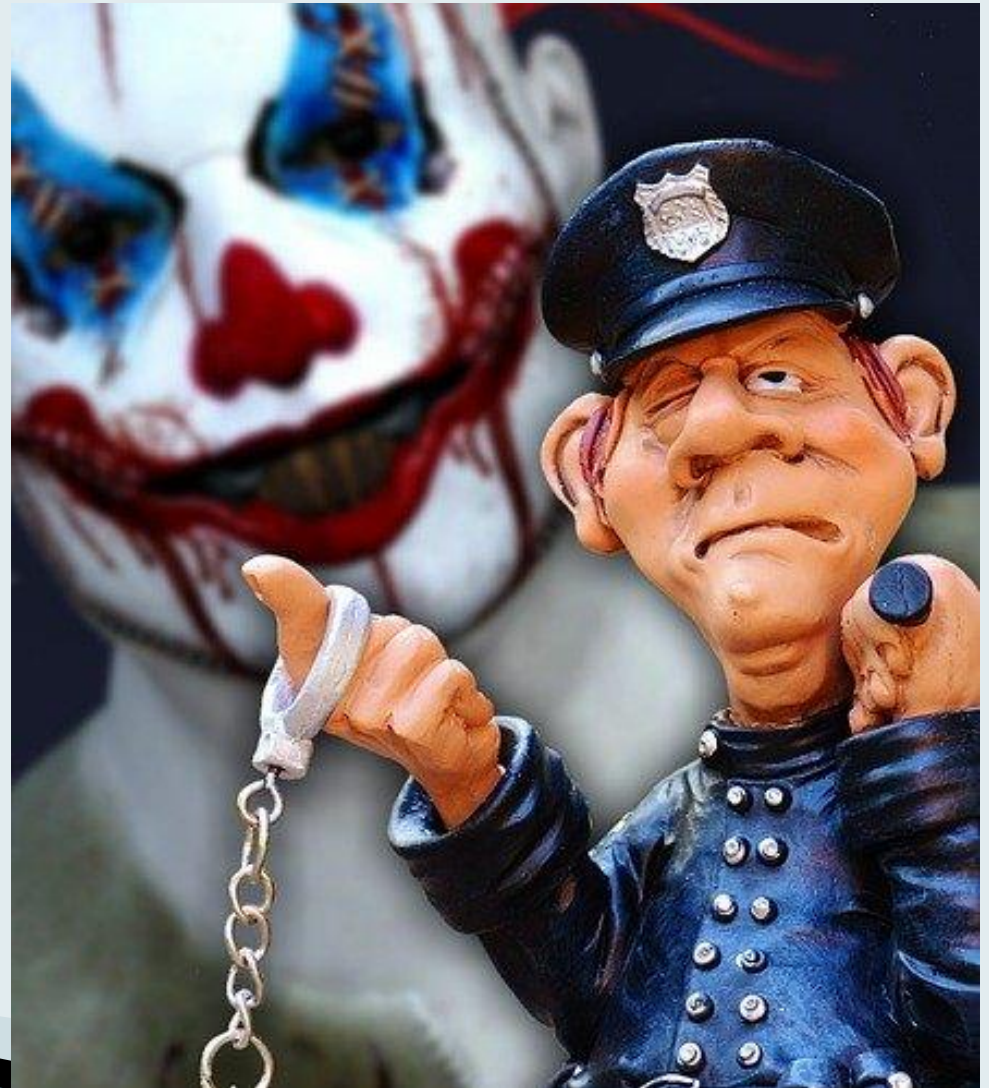
▶ כך נכון לעשות, כל עוד שיקול הדעת שמפגינה המשטרה הוא מקצועי, מיטבי וראוי. האכיפה נכונה כל עוד רוב האזרחים סבורים שהיא נכונה ודרושה.

היחס לאכיפה איננו כוללני, אלא **סלקטיבי**

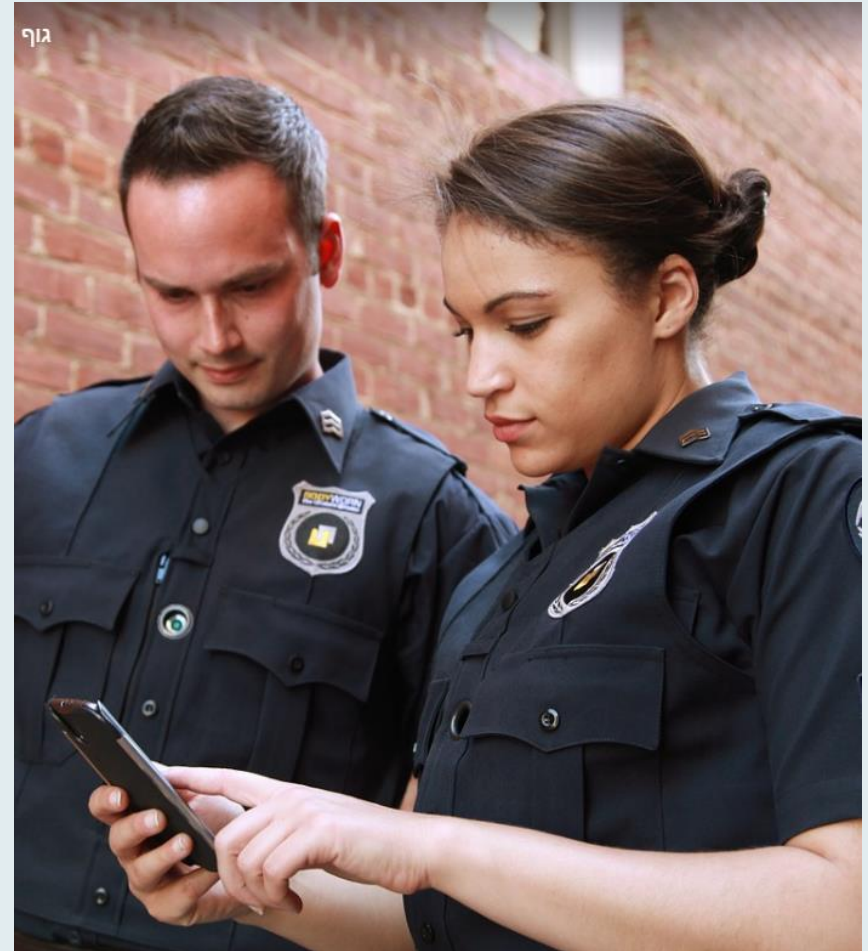
▶ המציאות מקדימה את
המחוקק וחוקים רבים
מאבדים את תוקפם
בהקשרים מסוימים.

▶ המשטרה היא זו
שאמורה לפענח מתי
חוק מסוים הוא
לגיטימי; מתי לאכוף
אותו; ומתי לא.

מתחייב שיקול דעת באכיפה

- ▶ כבר ראינו מ'**חוק היובש'** בארצות הברית – שבו עסקנו בחלק הראשון של ההרצאה - שלא ניתן לאכוף חוק **ללא לגיטימציה** מצד רוב האוכלוסייה, גם אם השלטון מבקש לעשות זאת.
- ▶ בעיה מיוחדת יש באכיפת החוק בקרב קבוצות מיעוט כי שם, דרך קבע, **אין לגיטימציה!**

נדרשת אכיפה סלקטיבית, המבוססת על לגיטימציה

בכל פעם שהמשטרה
מפעילה שיקול דעת באכיפה
שסותר את הלגיטימציה
הציבורית, היא מפסידה את
אמון הציבור; ולהיפך.

ימי הקורונה כמקרה בוחן

- ▶ עד ליל הסדר 2020 היה קונצנזוס בדבר נחיצות האכיפה של חוקי הקורונה. כשנחשפה התנהגות מנהיגינו בליל הסדר שהטיפו לנו דבר אחד ועשו אחר, נשברה הלגיטימציה הציבורית, כמו גם הסגר.
- ▶ כך קרסה **לגיטימצית האכיפה** ברגע; ומי שאכף "זכה" לשיימינג ולהתנגדות.

אלה בדיוק המצבים שבהם אמורה המשטרה להפעיל שיקול דעת...

▶ לומר "עד כאן", ולעצור את האכיפה,
גם אם הפוליטיקאים דורשים
להמשיך.

▶ היא אינה שלהם. היא של העם (היא
לא שואלת אותם לדעתם אם לפתוח
תיק פלילי; ואינה אמורה לשאול
לדעתם אם היא אוכפת חוק אם
לאו!).

▶ היא אוכפת רק את מה שהעם רואה
כלגיטימי!

מי שהבין את זה מצוין היה רון חולדאי, ראש עיריית תל אביב

- ▶ למרות הנחיות השלטון המרכזי הוא נמנע מלתת דוחות לעסקים קטנים שנשאר פתוחים בימי קורונה;
- ▶ בתמורה הוא זכה מתושביו ללגיטימציה ולאמון.

נעבור ללאחריות משטרית

שקיפות
ואחריות

מתן דין וחשבון
לציבור

שיקול דעת
באכיפה

פרשנות ייחודית
שלה **מתי**
לאכוף ואיך

הוגנות
באכיפה

המשטרה
מסמלת
את
החוק...

אחריותיות משטרתית (Police Accountability)

- ▶ משמעה, ניהול עבודת משטרה באופן אפקטיבי, וגם יעיל במידת האפשר, תוך קבלת אחריות אישית ומקצועית, ומתן דין וחשבון שוטף.
- ▶ זאת, מתוך **שקיפות ופתיחות מקסימלית** – למפקדים, לגורם הפוליטי הממונה, לגורמי בקרה ציבוריים **ולציבור הרחב**.
- ▶ היא רלוונטית לשוטר הבודד, כמו גם למפקדי המשטרה ולארגון עצמו.

מקרה חמור
של היעדור
אחריות
הייתה
פרשת
מצלמות
המהירות
ב- 2018

מרגע שנודע למשטרה כי המצלמות אינן אמינות,
היה המפכ"ל דאז, רוני אלשייך, חייב להתייצב
בפני הציבור, **לדווח ולעצור אכיפה...**

תחת זאת, לאורך
זמן הסתירה
המשטרה את
הבעיה והמשיכה
באכיפה.

הדבר תמוה ולו לאור העובדה,
שהכסף של הקנסות אפילו לא נכנס
לקופתה...

היא עשתה זאת, גם כאשר...

- ▶ צוות מיוחד מטעם משטרת ישראל ומכון התקנים יצא שוב להולנד, על-מנת לנסות ולייצר **קומבינה** שתכשיר את מצלמות המהירות.
- ▶ גם כשוועד עובדי מכון התקנים התעורר, והציף את החשד שממלא מקום המנכ"ל, אילן כרמית, נמצא בניגוד עניינים

ההסתרה המשיכה גם בבית המשפט

- ▶ כאשר המשטרה הסתירה מבית המשפט חומרים הקשורים לאמינות מצלמות המהירות.
- ▶ כרגיל במקומותינו, הפרשה - שבמדינה כמו בריטניה הייתה מביאה להתפטרות המפכ"ל והשר - הסתיימה רק בכך שבשל הדו"ח הקשה של נציב תלונות הציבור על מייצגי המדינה בערכאות, השופט (בדימוס) דוד רוזן, **הודחה קצינה בדרגת ניצב משנה מתפקידה.**

כשהסתרה נחשפה, הגנה עליה דוברת המשטרה בתקשורת

**לא זכינו לשום
התנצלות...**

היא טענה
שהדבר נעשה
כדי להגן על
הציבור מפני
תאונות הדרכים
הרבות...

ולסיום: הוגנות באכיפה

אחריותיות

מתן דין וחשבון
לציבור

שיקול דעת
באכיפה

פרשנות ייחודית
שלה **מתי**
לאכוף ואיך

הוגנות
באכיפה

המשטרה
מסמלת
את
החוק...

הוגנות באכיפה

(Fair Enforcement וגם: Equitable Policing)

- ▶ המשטרה בהתנהגותה מסמלת את מעמד החוק במדינה, ומשפיעה על תרבות הציות לחוק.
- ▶ כיבוד החוק על ידי המשטרה והימנעות מאלימות משפיעים לטובה על התנהגות של האזרחים;

ולהיפך: זלזול בחוק מצד השוטרים יגרור זלזול בחוק מצד האזרחים

- ▶ שימוש מופרז בכוח מצד שוטרים יעלה גם את רמת האלימות של האזרחים.
- ▶ זו הסיבה, שמשך שנים נמנעו שוטרים בריטים לשאת נשק, גם כשניתנה להם הברירה לכך, למרות התקפות הטרור של המחתרת האירית. זאת מהחשש שמפלס האלימות ברחוב יעלה.

אם מקיימת המשטרה את חלקה, היא מקבלת
בתמורה מהאזרחים שני דברים שתלויים זה בזה
ושמאפשרים לה לאכוף

לגיטימציה
ציבורית

אמון
ציבורי

VS

ההכרה הציבורית שהמשטרה
רשאית לבצע פעולה או להחזיק
בזכות כלשהי, כולל אכיפה של
חוקים.

לגיטימציה ציבורית איננה
לגיטימציה חוקית!

הוא נוצר, בין היתר,
כשהיא מגבילה את עצמה
באכיפה בגבולות
הלגיטימציה הציבורית

אבדן אמון גורם לאבדן הלגיטימציה

אבדן אמון

אבדן
ללגיטימציה

התוצאה: אבדן היכולת לפעול!

נתחיל באמון ציבורי...

לגיטימציה
ציבורית

אמון ציבורי

VS

ההכרה הציבורית שהמשטרה
רשאית לבצע פעולה או להחזיק
בזכות כלשהי, כולל אכיפה של
חוקים.

לגיטימציה ציבורית איננה
לגיטימציה חוקית!

הוא נוצר, בין היתר,
כשהיא מגבילה את עצמה
באכיפה בגבולות
הלגיטימציה הציבורית

אבדן אמון

אמון הציבור

היה היסוד העיקרי
בהקמת המשטרה
הראשונה במדים
בלונדון, שיצר ראש
ממשלת בריטניה,
הלורד רוברט פיל
ב- 1829

זוכרים את
הפוסטר
הזה,
מתקופת
המפכ"ל
דנינו?
האם הוא
משקף את
המציאות?

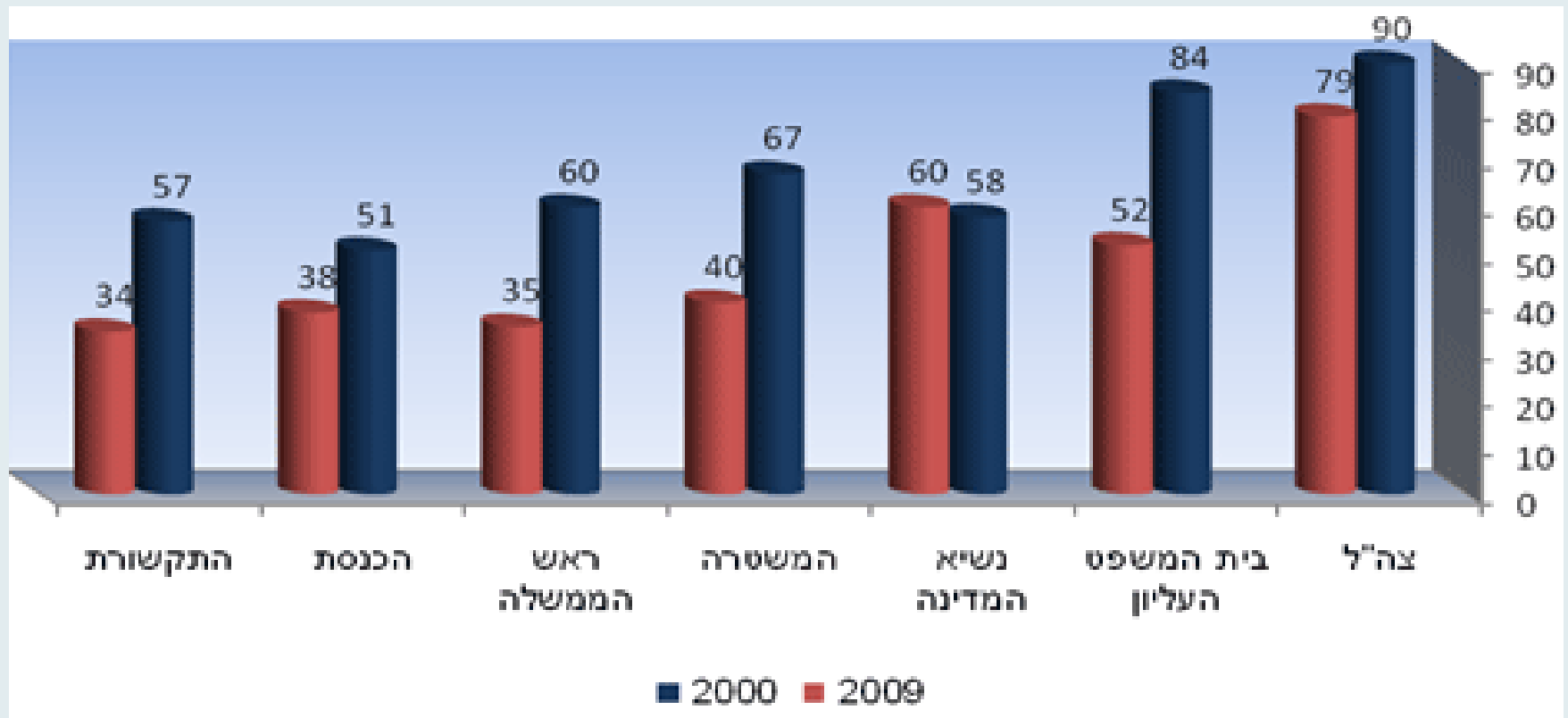
ב-20 השנים האחרונות הידרדר האמון במשטרה באופן עקבי. חוסר האמון במשטרה מתבטא ב:

- ציניות;
- לא פונים אם לא חייבים, ואם חייבים מעדיפים תחליפים;
- לא מאמינים גם אם פונים.

הירידה עקבית לאורך השנים

ב- 2018 הגענו כבר ל- 21%...

"רמת האמון במשטרה: הנמוכה ביותר מאז 2013"

מנתוני המדד השנתי לביצועי המגזר הציבורי לשנת 2018 עולה כי רמת האמון הממוצעת במשטרה נמצאת בשפל משמעותי • "הארגון משקיע משאבים ע"מ להתייעל אך הציבור לא מתרשם כי התרבות הארגונית נותרה בעינה"

אסף גולן //

פורסם ב: 02.12.2018 12:15 | עודכן ב: 25.12.2018 17:40 / 37

השמעת כתבה

מפכ"ל המשטרה היוצא רוני אלשיך והשר לבטחון פנים גלעד ארדן // צילום: נועם ריבלין פנטון

היא ירדה
בתקופת
אלשיך -
ארדן לרמה
הנמוכה
בתולדותיה:
...21%

וקצת חומר למחשבה: הסקר המשטרתי טען ל- 55% אחוזי אמון

שני העשורים האחרונים לא היטיבו גם עם משטרות אחרות!

בכל העולם המערבי סובלות משטרות מאובדן אמון ומאובדן לגיטימציה

ניידת
שרופה
בלונדון,
אוגוסט
...2011

המשטרה אינה נתפסת כמשטרה של האזרחים...

... אלא כמשטרה
של קבוצה
מסוימת, המנסה
לשמור על
ההגמוניה שלה!

נעבור לגיטימציה...

**לגיטימציה
ציבורית**

אמון ציבורי

VS

ההכרה הציבורית שהמשטרה
רשאית לבצע פעולה או להחזיק
בזכות כלשהי, כולל אכיפה של
חוקים.

**לגיטימציה ציבורית איננה
לגיטימציה חוקית!**

הוא נוצר, בין היתר,
כשהיא מגבילה את עצמה
באכיפה בגבולות
הלגיטימציה הציבורית

הלגיטימציה הציבורית...

היא שיוצרת אווירה
של ציות וקונצנזוס
נגד מפרי החוק,
שמחזקת את
ההתנהגות
הנורמטיבית,
ומשפרת את האמון
הבין אישי.

התוצאה של תהליך זה, הינה...

- ▶ שאנשים נוטים להפנים כללים וחוקים, ליצור קשרים חברתיים ולדבוק בסמכות פורמלית של מוסדות משפטיים.
- ▶ המשטרה מסתמכת במידה רבה על תפיסות הלגיטימציה של הציבור על מנת להשיג ציות מרצון ובכדי להפעיל ולקדם פיקוח חברתי פורמלי בצורה יעילה (Kochel, 2012).

במה מתבטא חוסר לגיטימציה?

- ▶ המשטרה היא "מחוץ לתחום" עבור ציבורים שלמים. הם לא מכירים בלגיטימיות הפעולה שלה בקרבם: ערבים, אתיופים, חרדים וכדומה.
- ▶ גם ציבורים אחרים סבורים שהיא **לא רלוונטית** בפתרון בעיותיהם!

לגיטימציה זה שהאזרחים מרגישים שותפים...

shown on
NothingToxic.com

המשטרה הצרפתית מגורשת ממתחם מוסלמי 25/6/15

**ואצלנו: וונדליזם של
רכב משטרתי
בתחנת עירון:**

מהומות העדה האתיופית בקיץ 2019

אטען, שהמצב של משטרת ישראל פחות קריטי מול המיעוטים...

אבל בעייתי מאוד מול האוכלוסייה
הנורמטיבית הבריאה - אוכלוסיית הרוב -
בשלושת התחומים העיקריים:

- ▶ **אובדן רלוונטיות** לגבי חלק מתפקידיה (בעיקר ברמת השיטור בערים);
- ▶ **אובדן אמון** ביכולותיה מצד חלקים גדולים בציבור;
- ▶ **אובדן לגיטימציה** מצד חלקים מסוימים בציבור.

ביותר ויותר מקומות, המשטרה מרגישה שהיא לא משחקת במגרש הביתי שלה...

- ▶ לדוגמה, אזרחים מצטיידים במצלמות לרכב ומתעדים מפגשים עם שוטרים בידיעה ששוטרים משקרים אח"כ...
- ▶ הספורט הלאומי היום הוא לתעד שוטרים בפעולה ולהעלות לאינטרנט כקוריוז...

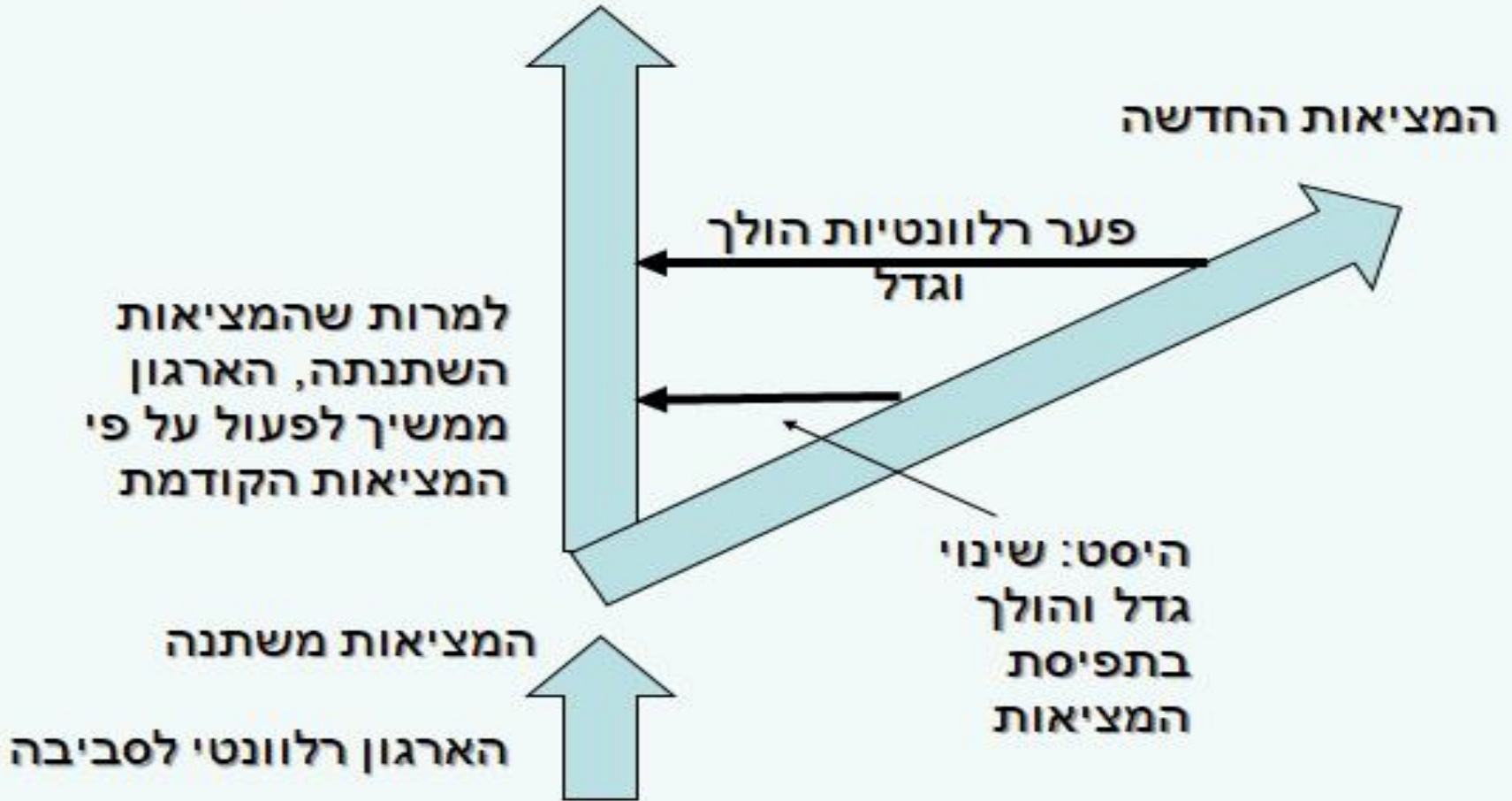
פונים לסיוע לפייסבוק

<http://www.nana10.co.il/Article/?ArticleID=1150639>

בתחומים רבים היא מצויה ב'פער רלוונטיות' לגבי תפקידיה, ומול הציבור וצרכיו

מציאות נתפסת על ידי הארגון

שוטרים מתקשטים לכבוד ביקור ממ"ר או ממ"ז

והם רק
המנהלים,
לא בעלי
הבית!

בעלי הבית
מקבלים
לעתים
קרובות מידי,
יחס שונה...

חוסר הרלוונטיות מתבטא...

... בהתחזקות היריבים שלה בסביבה המשימתית
ובאובדן תחומי עיסוק לגופים ולסקטורים אחרים!

הסקטור הפרטי

משטרת עירונית

שב"ס

ופער הרלוונטיות מביא ל...

אבדן
רלוונטיות

אבדן אמון

אבדן
לגיטימציה

התוצאה: אבדן היכולת לפעול!

ההידרדרות אופיינית לא רק לה. גם לצה"ל
ולשירות הציבורי כולו, שחולה במחלות
דומות...

בהרצאות
הבאות
נרחיב
בסיבות
לכך

אלה שעובדים מול האזרחים הנורמטיביים הם...

בתחתית
סולם
העדיפויות
המשטרתי!

אבל בשני העשורים האחרונים קרה משהו...

- ▶ מהפיכת הרשתות החברתיות **שינתה** את כללי המשחק...
- ▶ בעל הבית הפסיק להיות כנוע ופסיבי והפך **לרעשן** ולתובעני!

הוא החל להשיב מלחמה!

וכמו בעלים, הוא לא תמיד הוגן!

הוא החל לדרוש אחריות משטרתית

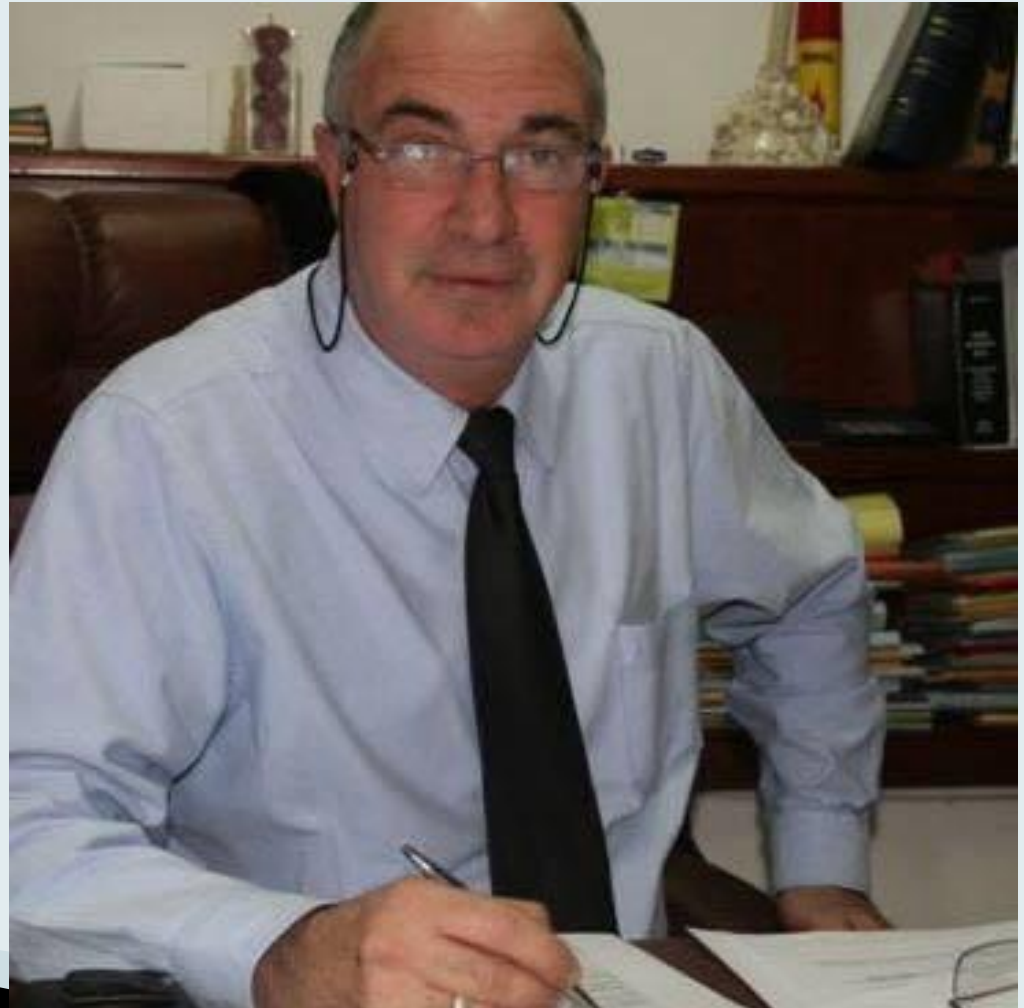

מפכ"לים מתחילים להימדד בחריגות השוטרים

צומחים מבקרים עצמאיים ואפקטיביים למשטרה הרבה יותר מהמבקרים המוסדיים

עו"ד פנחס פישלר
מוציא באופן
עצמאי דוח חודשי
על כשלי
המשטרה
ודף הפייסבוק
שלו **משטרת לואי**
דה פינס מוכר
לרבים...

פישלר היה האיש ש**סיכל** בוועדת גולדברג את מינוי מנכ"ל המשרד
לבט"פ **משה צ'יקו אדרי** למפכ"ל; וסביר להניח שנשמע אותו גם
במינויים הבאים...

משמע, פעילי ציבור **לא רק דורשים** הוגנות,
שיקול דעת, שקיפות ואחריות...

הם גם באים חשבון עם
אותם בכירים;
שלדעתם, **לא** סיפקו את
הדרישות!

לגוף אכיפה גדול ומסואב

דרושים ניצבים

לצילומי סרט בידינוני
על שנת המפנה

למעוניינים בתפקיד, יש ליצור קשר
עם יוחנן בטלפון 100
ולהמתין להודעת **הלו הלו**

יתרון לבעלי ניסיון בהטרדת נשים

הרשתות
החברתיות
הפכו
לזירה של
צחוק ולעג
למשטרה

ונסיים את ההרצאה הזו ב**סייפא** בדברי השופט ברק:

- ▶ "אני בעד לאפשר לשוטרים שיקול דעת **ולשם**
כך הם צריכים שיהיה להם המבנה הנפשי
והמקצועי, על מנת שיוכלו לשקול את השיקולים
השונים, הערכיים, וברגע העימות, יקבלו את
ההחלטה הנכונה."
- ▶ על הבעיה הזו של אי קבלת ההחלטות ה"נכונות"
וסיבותיה, תיסוב כל שרשרת ההרצאות הבאות...

ומילה אופטימית לסיום

- ▶ בעוד תקופת המפכ"ל רוני אלשיך נחשבת בעיני רבים לאחת הגרועות ביחסי משטרה דמוקרטיה; הרי שמאז, חל שיפור דרמטי בתהליכי קבלת ההחלטות במשטרה בתחום זה.
- ▶ השוני בהחלטות – אז והיום – גם הוא מקרה בוחן מצוין לנושאי הקורס הזה; ונעסוק בהם עוד רבות בהמשך.

סוף

Knowledge PRODUCTION

"ייצור ידע"